

EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF THE MARKET IN UZBEKISTAN.

Tashkent State University of Economics Faculty of Corporate Governance

1st year student **Saydaliyeva Lazizaxon**

Phone number: +998908597889 E-mail: lazizaxonsaydaliyeva@mail.ru

Annotation: The emergence of independent states in Central Asia has revived private property and opened the way for free trade. In particular, the introduction of a market economy in Uzbekistan has enriched traditional trade with new modern methods and tools. Independent Uzbekistan has established free, political, economic, cultural and trade relations with all foreign countries in its interests and is constantly looking for new ways in this area. In the process of developing market activity in the Republic of Uzbekistan, many new trade associations, concerns and firms are emerging, and the number of business people who can meet the requirements of the time is increasing [1]. The following thesis reflects on the emergence and development of a market economy in Uzbekistan.

Keywords: market, reform, property, sectors of the economy, action strategy.

O'ZBEKISTONDA BOZORNING VUJUDGA KELISHI VA RIVOJLANISHI.

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Korporativ boshqaruv fakulteti

1-bosqich talabasi **Saydaliyeva Lazizaxon**

Telefon raqam: +998908597889 Elektron Pochta: lazizaxonsaydaliyeva@mail.ru

Annotatsiya: O'rta Osiyoda mustaqil davlatlarning paydo bo'lishi xususiy mulkchilikni qayta tiklab, savdo erkinligiga keng yo'l ochib berdi. Jumladan O'zbekistonda bozor iqtisodiyotining hayotga tatbiq qilinishi an'anaviy savdoni yangi zamonaviy uslub va vositalar bilan boyitib, mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivojiga katta yo'l ochib berdi. Mustaqil O'zbekiston barcha chet el mamlakatlari bilan o'z manfaatiga qarab erkin, siyosiy, iqtisodiy, madaniy va savdo aloqalarini o'rnatdi va bu sohada yangi-yangi yo'llarni topishda tinmay

izlanmoqda. O'zbekiston Respublikasida bozor faoliyatini rivojlantirish yo'lida juda ko'p yangi savdo uyushmalari, kontsern va firmalar paydo bo'lmoqda, davr talabiga javob bera oladigan ish bilarmonlar safi ko'paymoqda [1]. Quyidagi tezis O'zbekistonda bozor muassasasining vujudga kelishi va rivojlanish haqida fikr yuritadi.

Kalit so'zlar: bozor, islohot, mulk, iqtisodiyot tarmoqlari, harakatlat strategiyasi.

Bozor islohotlari instituti, Bozor islohotlarini chuqurlashtirish ilmiy tadqiqot instituti-ilmiy muassasa, O'zbekiston Respublikasi Davlat mulkini boshqarish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash davlat qo'mitasiga qaraydi. Qo'mitaining ko'p ukladli iqtisodiyotni shakllantirish muammolari institute markazi negizida 1997 yilda Toshkentda tashkil etilgan. Institut ilmiy faoliyatining asosiy yo'nalishlari: O'zbekistonda bozor islohotlari jarayonlarini tahlil qilish, iqtisodiyotni isloh qilishning jahon tajribalarini o'rganish, respublikada bozor islohotlarini yanada chuqurlashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar tayyorlash; iqtisodiyot xususiy sektorning jadal rivojlanishini rag'batlantirish va mulkdorlar huqurlarining kafolatini kuchaytirish, qimmatli qog'ozlar va ko'chmas mulk bozorlarini rivojlantirish bo'yicha ilmiy tavsiyalar ishlab chiqish va bozordan iborat [1].

O'zbekiston Respublika Prezidenti farmoni bilan ishlab chiqilgan 2017-2021-yillarga mo'ljallangan „Harakatlar Strategiyasi“dagi O'zbekiston Bozor iqtisodiyotini rivojlantirish bo'yicha chora tadbirlari:

Respublikamizda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, valyuta bozorini erkinlashtirish, yuqori likvidli tovarlarni sotishning bozor usullarini joriy etish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish bo'yicha amalga oshirilgan chora-tadbirlar aholining keng qatlamlarini tadbirkorlik faoliyatiga faol jalb qilish uchun qulay shart-sharoitlar yaratdi hamda iqtisodiy islohotlarni izchil davom ettirish uchun mustahkam zamin yaratdi.

Iqtisodiyot tarmoqlarida chuqur tarkibiy o'zgartirishlarni amalga oshirish, tovarlar va xizmatlarning sifatli bozorini shakllantirgan holda raqobatbardosh bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonini jadallashtirish, aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini takomillashtirish va mustahkamlash, davlat aktivlarini boshqarishda bozor tamoyillarini joriy etish mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining yangi bosqichida muhim ahamiyat kasb etadi [2].

Davlatning bozor munosabatlariga aralashuvi ko'p holatlarda nafaqat iqtisodiy samarasizlik va erkinliklarning to'silishiga, balki korrupsiyaga ham yo'l ochishi aniq. Ammo, vaziyatni tahlil qiladigan bo'lsak, erkin bozor munosabatlari endigina shakllanayotgan O'zbekistondagi fundamental muammo davlatning iqtisodga aralashuvi emas, balki qanday davlat iqtisodga aralashayotganida. Ya'ni asl muammo erkin bozor munosabatlari shakllanishi uchun muhim bo'lgan omillarni vujudga keltiradigan sifatli davlat va samarali boshqaruvni shakllantirishda nima deydi?[3]

Bozor iqtisodiyotining tamoyillari, qonun [qoidalari umuminsoniy](#), ammo boriladigan marra bir xil bo'lsada uning yo'llari har-xil. O'zbekiston oldida ikki strategic –istiqbol ko'zlangan vazifa turadi. Uning biri-mustaqillik uchun iqtisodiy poydevor qurish. Ikkinchisi –bozor iqtisodiyotiga o'tish. Iqtisodiy mustaqillikka bozor mexanizmi orqali erishiladi, lekin uning O'zbekistonda shakllanishi o'ziga xos yo'l bilan yuz bermoqda. Bu yo'l bozor iqtisodiyotining umumiyligini e'tirof etgan holda, O'zbekistonning milliy xususiyatlarini hisobga oladi.

Bu xususiyatlar quyidagicha:

- 1) O'zbekiston iqtisodiyoti kam rivojlangan bo'lsa-da, uning ishonchli salohiyati bor.
- 2) O'zbekiston tabiiy va mehnat rasurslariga boy diyor, uning saxiy yer vamehnatsevar xalqi bor.

3)O'zbekiston aholisining o'sish su'ratlari jadal,shu boisdan mehnat resurslari tez ortib boradi.

4)O'zbekiston iqtisodiyotida qishloq xo'jaligining o'rni kata,shu boisdan aholining kata qismi qishloq joylarda istiqomad qiladi.

5)O'zbekiston sharqiy [svilizatsiyaga mansub mamlakat](#), bu yerda sharqona iqtisodiy ko'nikmalar,ota-bobolardan meros qolgan xo'jalik yuritish usullari bor.Aytilgan xususiyatlar O'zbekistonda bozor iqtisodiyoti sari boorish yo'lini tanlash uchun asos bo'ldi.

Bizning qa'tiy nuqtai nazarimiz jaxon tajribasi va o'z amaliyotimizdan olingan jamiyki foydali tajribalarni rad etmagan holda,o'zimizning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot yo'limizni tanlay olishdan iboratdir. Birinchi bosqichdagi islohotlar bozor iqtisodiyotining negizlarini shakllantirishga qaratildi.Birinchi bosqichning muhim yakuni-bu davlat belgilaydigan rejali narxlardan ohista erkin bozor narxlariga o'tish bo'ldi.

Ikkinchi bosqichdagi islohotlar yetuk bozor munosabatlarini shakllantirish orqali mamlakatning yangi iqtisodiy tuzumning mustahkamlab,uning iqtisodiy mustaqilligining ta'minlashga qaratiladi.Islohotlarning ikkinchi bosqichi O'zbekistonning milliy valyutasi so'm muomalaga kiritilishidan boshlangan.Islohotlarning ikkinchi bosqichi iqtisodiyotning bozor mexanizimini yaratib , uni ishga solish bilan yakunlanishi kerak.Islohotlar pirovard natijada O'zbekistonda [iqtisodiyoti rivojlangan](#) , xalqi forovon yashaydigan , adolat hukm suradigan demokratik jamiyat qurishga xizmat qiladi. Shuningdek,Islohotlar tajribasini umumlashtirishda turlicha yondashuvlar shakllanmoqda.Ulardan biri bozor munosabatlariga o'tishning ijtimoiy muammolarini hal etilishi 3 bosqichga taqsimlanadi:

1-bosqich (1991-1994)

2-bosqich(1994-1997)

3-bosqich (1997-2005)

Birinchi bosqichning maqsadi aholi turmush darajasining keskin pasayishi va ishsizlikning keskin oshishiga yo'l qo'ymaslik bo'ldi. Bu bosqichda davlat oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, is'temol bozorini himoya qilish uchun is'temol mollarini me'yoriy [tarqatish tizimi](#), talon va kuponlar joriy etildi.

Ikkinchi bosqichning maqsadi ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, ishlab chiqarish hajmi va iqtisodiy o'sishni barqarorlashtirish, inflatsiyani jilovlash bo'ldi.

Uchinchi bosqichning maqsadi iqtisodiy va ijtimoiy ko'rsatkichlarni sifat jihatidan yangi pog'onaga ko'tarishga qaratildi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston milliy entsiklopediyasi. [105][107]
2. <https://lex.uz/docs/-4147294>
3. <https://kun.uz/uz/news/2019/06/17/sof-erkin-bozor-yaxshimi-yoki-davlat-boshqaruvidagi-iqtisodiyot-mutaxassis>
4. <https://hozir.org/reja-bozor-iqtisodiyotining-belgilari-bozor-iqtisodiyoti-va-in.html>
5. N.To'xtaliyev, N(2018) O'zbekiston Iqtisodiyoti. Toshkent: „O'zbekiston“ nashriyoti
6. A, Bekmurodov. Sh., R, Tursunov. T., I, Xotamov. S. (2011) Xalqaro Biznes. Toshkent: „Iqtisodiyot“ nashriyoti